

FI lausuntopyyntö VV

1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot	Lausuntopyynnön käsittelypäivämäärä toimielimessä	Toimielimen nimi
Vammaisfoorumi ry	Susanna Lehti	Ilona Toljamo, Vammaisfoorumi ry:n vpj, Suomen CP-liitto ry, Malmin kauppatie 26, 00700 Helsinki, 040 757 8223, ilona.toljamo@cp- liitto.fi	20.3.2017	Vammaisfoorumi ry:n hallitus

2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

3. 1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

Vastaajien määrä: 1

4. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Vammaisfoorumi ry antaa valinnanvapauslakiesityksestä lausunnon 30 jäsenyhdistyksensä nimissä. Jäsenyhdistysten piirissä on yhteensä 280.000 henkilöjäsentä. Lausunnon tavoitteena on erityisesti vammaisten henkilöiden näkökulman esiin tuominen.

Vammaisfoorumi ry:n näkemyksenä on, että kokonaisuutena arvioiden sosiaali- ja terveystalouden uudistamisella on mahdollista parantaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja ja parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta. Tavoitteiden toteutumisen arvioiminen on kuitenkin kokonaisuuden monimutkaisuuden ja epävarmuustekijöiden takia haastavaa.

Tämä vastaus kohdistuu ennen kaikkea valinnanvapauslakiluonnokseen. Vammaisfoorumi pitää valinnanvapauden mahdollisuuksien lisäämistä tärkeänä ja tervetulleena uudistuksena järjestelmässämme. Valinnanvapaus tukee Suomea sitovan YK:n vammaissopimuksen mukaisia tavoitteita ja mahdollistaa vammaisille henkilöille laajemman itsemääräämisoikeuden ja vaikutusmahdollisuudet omassa elämässään. Palvelujen toimivuus ja valinnan mahdollisuudet ovat vammaisten henkilöiden kannalta erityisen tärkeitä, sillä monen vammaisen henkilön kohdalla kaikki elämän keskeiset ratkaisut ja mahdollisuudet ovat riippuvaisia palveluista.

Vaikka valinnanvapauden edistäminen on tärkeää, ovat toimivat palveluketjut ja yhteen sovitut palvelukokonaisuudet vielä tärkeämpiä. Yhteen sovitetuilla, sekä sosiaali- että terveydenhuollon eri tasoisia palveluita sisältävillä palvelukokonaisuuksilla on monen vammaisen henkilön perusoikeuksien toteutumisen kannalta keskeinen merkitys. Niiden toimimattomuus voi johtaa terveyden ja turvallisuuden vaarantumiseen. Vammaisten lasten ja nuorten kohdalla yhteen sovitut palvelut ovat keskeinen tekijä turvaamassa lapsen kasvua ja kehitystä sekä vammaisen nuoren ikätasoon kuuluvaa itsenäistymistä. Palveluilla on keskeinen merkitys perheiden kokonaisuuden tukemisessa, vanhempien työelämäosallisuuden toteutumisessa ja sisarusten terveen kasvun mahdollistamisessa.

Lakiluonnoksen mukainen valinnanvapaus on monikerroksinen ja monitoimijainen. Ei ole riittävän selvää, miten rakenteen eri osista muodostuvien palvelukokonaisuuksien muodostuminen ja toiminta koordinoidaan ja miten

yhteen sovitetut palvelukokonaisuudet toimisivat. Maakunnan sopimusperusteisen ja päätöksentekoon perustuvan ohjauksen varaan lasketaan paljon ja koordinoitettava tulee olemaan vaativa ja resurssi- ja edellyttävä.

Riski siitä, että erityisesti yhteen sovitetut palvelut eivät luonnoksen mukaisessa järjestelmässä toimisi, tai toimisivat selvästi nykyistäkin huonommin, arvioidaan suureksi. Luonnoksen perusteella ei hahmotu voimassa olevan lainsäädännön edellyttämää, toimivaa, kerroksittain täydentyvää kokonaisuutta, jossa perustason palvelut ovat lähtökohtaisesti kaikille saavutettavia ja jossa erityistason palvelut täydentävät ja korvaavat perustason palveluita, kun asiakkaan tarve sitä edellyttää. Sote-keskusten, maakunnan liikelaitoksen ja maakunnan erityistason tulisi tehdä saumatonta yhteistyötä keskenään ja eri palveluntuottajien kanssa. Lasten ja nuorten kohdalla on välttämätöntä, että yhteistyö toimii myös keskeisten arjen ympäristöjen, kodin, varhaiskasvatuksen, opetuksen kanssa. Lisäksi rajanpinnan sote-palvelujen ja oppilas- ja opiskelijahuollon välillä on toimittava saumattomasti.

Tällä hetkellä eräs palvelujärjestelmän keskeinen ongelma on, että monialaiset kokonaisuudet eivät aina toimi ja asiakkaat joutuvat palvelukoordinaattorin rooliin. Tämä rooli on asiakkaalle hyvin kuormittava. Vaikeimmin vammaisten lasten ja nuorten kohdalla on nähtävissä alkava uuslaitostumisen kehitys, jossa palvelujärjestelmän kokonaiskoordinaation puutteellisuus on ilmeisesti yksi merkittävä tekijä. Valinnanvapausuudistus ei saa johtaa tämänkaltaisten ongelmien pahenemiseen.

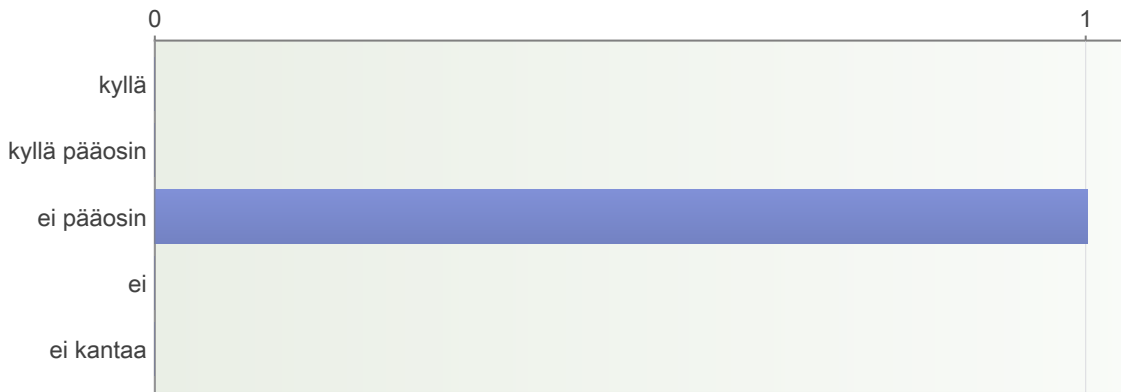
Valinnanvapauslakiesitys lähtee siitä, että asiakkaat kykenevät perustellusti valitsemaan palvelunsa ja hallitsemaan palvelukokonaisuuttaan. Tämä lähtökohta on perusteltu useimpien asiakkaiden kohdalla, edellyttäen, että järjestelmä kokonaisuudessaan on selkeä ja saavutettava. Osa vammaisista henkilöistä tulee tarvitsemaan valinnanvapauden käyttämiseen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen apua ja tukea sekä heille sopivia esteettömiä välineitä ja tapoja. Tämän tuen järjestäminen on keskeistä yhdenvertaisen valinnanvapauden toteutumiseksi. Muuten on uhkana, että juuri ne vammaiset henkilöt, joiden kohdalla itsemääräämisoikeus toteutuu heikosti, jäävät valinnanvapauden ulkopuolelle.

Erilaiset vähemmistöryhmiin kuuluvat vammaiset henkilöt ovat erityisessä syrjäytymisvaarassa suhteessa valinnanvapauden käyttämiseen. Palvelun saaminen omalla äidinkielellä on olennaista kielivähemmistöihin kuuluville, kuten ruotsin- saamen tai viittomakielisille vammaisille henkilöille. Kielivähemmistöjen, mukaan luettuna viittomakieliset, asema tulisi erityisesti huomioida ja tulkkipalvelun käytettävyys valinnanvapauden käyttämisessä turvata.

Edellä mainituilla perusteilla Vammaisfoorumi arvioi, että valinnanvapauslakiesitys sisältää nykymuodossaan merkittäviä riskejä. Tästä syystä luonnoksen valmistelua tulisi jatkaa ja tarkentaa. Loppuun saattamisessa tulisi hyödyntää käynnissä olevien valinnanvapauskokeilujen tulokset.

5. 2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

6. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Jos vammaisten henkilöiden valinnanmahdollisuudet toteutuvat yhdenvertaisesti ja laajasti, edistää uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia. Maakunnan asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetointi ovat lähtökohtaisesti tervetulleita ja kannatettavia uudistuksia, jotka voivat tarkoituksenmukaisella tavalla tukea vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden toteutumista.

Lakiluonnoksen perusteella ei ole selvää, missä määrin uudistus tosiasiallisesti vaikuttaa asiakkaan valinnan mahdollisuuksiin. Asiakkaan valinnanvapaus toteutuu maksusetelin, asiakassetelin, henkilökohtaisen budjetin kautta tai valitsemalla ammattihenkilö ja palveluntuottaja. Tosiasiallisesti maakunta kuitenkin päättää valinnanvapauden alan ja laajuuden. Maakunnat voivat päätösvaltansa perusteella eriytyä toisistaan valinnanvapauden laajuudessa, mikä voi vaarantaa yhdenvertaiset palvelut.

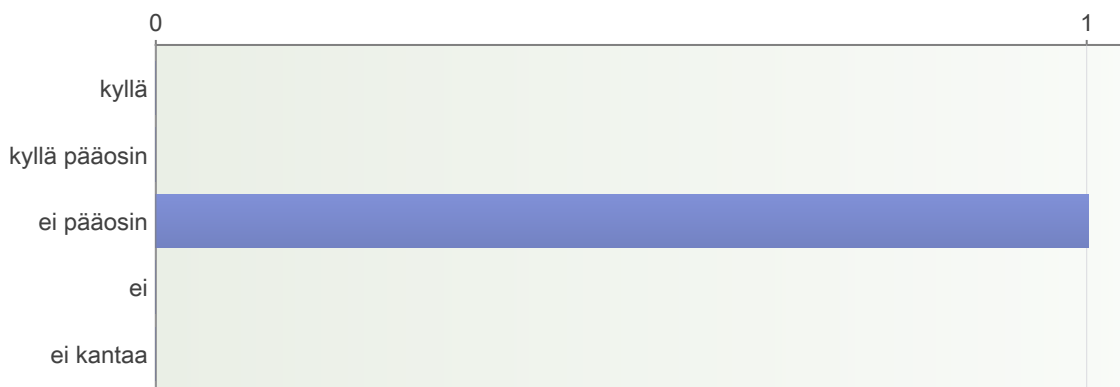
Lakiluonnoksen 13 §:n mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon laitoshoidon tai -palvelujen antaja vastaisi asiakkaalle annettavien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamisesta laitoshoidon aikana. Valinnanvapauden rajoittaminen kokonaan laitospalvelujen ajaksi on yhdenvertaisuuden kannalta kestämaton ratkaisu. Pitkäkestoisissa laitospalveluissa, kuten laitospalveluissa, kuten laitospalveluissa tai lastensuojelulaitoksissa oleville tulee turvata riittävät valinnan mahdollisuudet yhdenvertaisesti muiden kanssa. Tällöin valinnanvapaus voisi kohdistua esimerkiksi terveydenhuollon palveluihin (asiakkaan ollessa sosiaalihuollon laitoshoidossa) ja moniin avohuoltona annettaviin sosiaalihuollon palveluihin.

Keskeinen valinnanvapauden toteutumista edistävä seikka on, että itse järjestelmä on yksikertainen ja selkeä. Luonnoksen mukaisessa järjestelmässä valinnan tekeminen sosiaali- ja terveyskeskuksen, suunhoidon yksikön ja liikelaitoksen osalta edellyttää asiakkaalta palvelujärjestelmän tuntemusta sekä moninaisten tietojärjestelmien hallintaa. Sähköisten tietojärjestelmäpalvelujen on oltava saavutettavia ja esteettömiä jotta vammaiset asiakkaat voivat niitä käyttää. Lisäksi asiakkaille tulee mahdollistaa valinta myös muilla keinoin, kuten paperilomakkeella ja puhelimitse. Vammaisfoorumi huomauttaa, että sen varmistaminen, että peruspalvelut sopivat kaikille, on Suomea sitovan YK:n vammaissopimuksen 19 artiklan mukainen velvollisuus.

Maakunnat voivat eriytyä palvelusisällöllisesti toisistaan, muutoinkin kuin maantieteellisten, markkinoiden toimivuuteen ja vastaavaan liittyen reunaehtojen takia. Tällöin voidaan kysyä, toteutuuko asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu maakuntien välillä.

7. 3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

Vastaajien määrä: 1

8. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakkaan todelliset, konkreettiset valinnanvapauden mahdollisuudet eivät käy lakiluonnoksesta kovin selkeästi ilmi. Asiakkaan valinnanmahdollisuuksiin liittyy useita epävarmuustekijöitä ja ne riippuvat merkittävästi maakunnan ja sote-keskusten ratkaisuista: missä palveluissa ja miten maksu- ja asiakaseteliä sekä henkilökohtaista budjettia käytetään ja mikä on asiakkaan tosiasiallinen asema palvelutarpeen arvion ja asiakassuunnitelman tekemisen yhteydessä. Henkilökohtaista budjettia käytettäessä tosiasialliset valinnanmahdollisuudet riippuvat siitä, voiko asiakas konkreettisesti esimerkiksi vaihtaa budjetin raameissa palvelun toiseen. Laitoshoidossa olevien asiakkaiden kohdalla valinnanvapautta ei ole lainkaan.

Konkreettinen mahdollisuus hakeutua tilanteeseen sopivaan palveluun riippuu myös asiakkaan kyvystä valinnan tekemiseen, mahdollisuudesta saada tietoa valinnan vaikutuksista ja eri mahdollisuuksista ja mahdollisuudesta saada tarvittaessa apua ja tukea.

Erityisesti niille asiakkaille, joille yhteen sovitettu, toimiva palvelukokonaisuus on välttämätön, on valintaan saatavissa oleva tuki tärkeää. Tarjolla tulee tarvittaessa olla maakunnan toteuttamana osaavaa ja hyvin resursoitua palvelukoordinaatiota ja tukea. Muutoin on vaarana, että asiakas valitsee palvelukokonaisuuden, jonka osat eivät toimi yhdessä. Asiakkaan olisi myös tällaisissa tilanteissa voitava joustavasti tehdä uusi valinta, ilman vuoden määräajan rajoituksia.

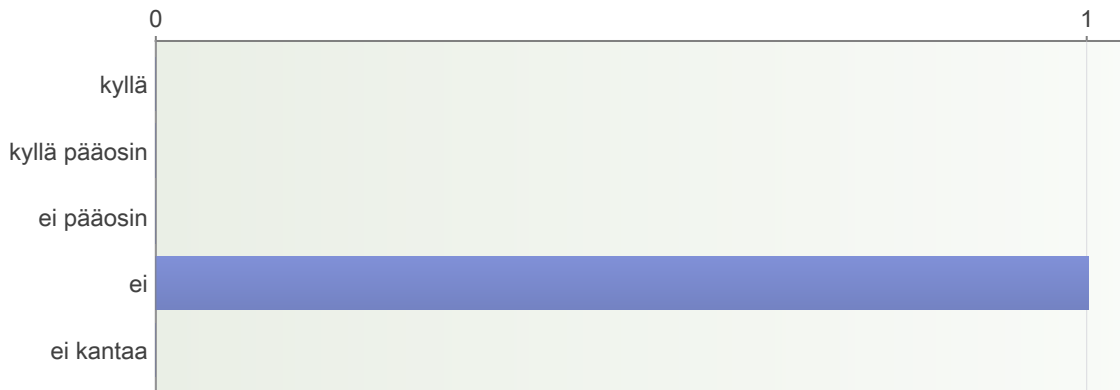
Vammaisten ihmisten vammaisuutensa perusteella tarvitsemat palvelut ovat merkittävässä osin vammaispalvelulain perusteella maakunnan liikelaitoksen kautta haettavia palveluja. Näissä palveluissa esteettömyys, saavutettavuus ja järjestämistapa vaikuttavat siihen, miten paljon asiakas lopulta voi valita. Asiakasetelillä on todennäköisesti mahdollista hankkia vain osa näistä palveluista. Kuljetuspalvelun käyttörajoitteet esimerkiksi terveydenhuollon matkojen osalta voivat rajata valinnanvapautta, mikä asettaa kuljetuspalvelun tarpeessa olevat eri asemaan suhteessa valinnanvapauteen. Lisäksi asiakkailla on oltava voimavaroja tehdä valintoja. YK:n vammaissopimus edellyttää myös näissä asioissa vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta, esimerkiksi artiklojen 4, 9 ja 19 perusteella.

Esimerkiksi Ruotsissa näyttää saatujen kokemusten perusteella siltä, että valinnanvapausmallin seurauksena

hoidon jatkuvuuden edellytykset ovat huonontuneet ja trendi asteittain nousevista kustannuksista on jatkunut (Lähde: http://www.riksrevisionen.se/PageFiles/20716/RIR_2014_22_%20v%c3%a5rdval_Anpassad_2.pdf)

9. 4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitettuja palveluita?

Vastaajien määrä: 1

10. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiluonnoksen mukainen valinnanvapaus on monikerroksinen ja monitoimijainen. Ei ole riittävän selvää, miten rakenteen eri osista muodostuvien palvelukokonaisuuksien muodostuminen ja toiminta koordinoidaan ja miten yhteen sovitettut palvelukokonaisuudet toimisivat. Järjestelmä näyttäisi sopivan paremmin niille, joiden palveluntarpeet ovat vähäisiä, kuin niille, joilla on pitkäaikainen ja monialainen palvelun tarve.

Jotta vammaisten henkilöiden palvelukokonaisuudet voisivat toimia, olisi koko järjestelmän pystyttävä toimimaan kerroksittain yhteistyössä. Suoran valinnan palvelut eivät vammaisten henkilöiden kohdalla useinkaan riitä, vaan niiden täydentäminen tai korvaaminen maakunnan liikelaitoksen palveluilla ja erityistason palveluilla on välttämätöntä. Tämä tarkoittaisi sote-keskusten, maakunnan liikelaitoksen ja maakunnan erityistason yhteistyötä sekä yhteistyötä eri palveluntuottajien kanssa. Kun tavoitellaan aitoa sote-integraatiota, tulisi myös kuntoutuksen ja apuvälinepalveluiden tarpeen arvioinnin tapahtua osana kokonaisvaltaista palvelutarpeen arviointia.

Riski siitä, että erityisesti yhteen sovitettut palvelut eivät luonnoksen mukaisessa järjestelmässä toimisi, tai toimisivat selvästi nykyistäkin huonommin, arvioidaan suureksi. Luonnoksen perusteella ei hahmotu voimassa olevan lainsäädännön edellyttämää, toimivaa, kerroksittain täydentyvää kokonaisuutta, jossa perustason palvelut ovat lähtökohtaisesti kaikille saavutettavia ja jossa erityistason palvelut täydentävät ja korvaavat perustason palveluita silloin, kun asiakkaan tarve sitä edellyttää.

Tällä hetkellä eräs palvelujärjestelmän keskeinen ongelma on, että monialaiset kokonaisuudet eivät toimi ja asiakkaat joutuvat palvelukoordinaattorin rooliin. Tämä rooli on asiakkaalle hyvin kuormittava ja heikentää palvelujen vaikuttavuutta. Vaikeimmin vammaisten lasten ja nuorten kohdalla on nähtävissä alkava uuslaitostumisen kehitys, jossa palvelujärjestelmän kokonaiskoordinaation puutteellisuus on ilmeisesti yksi tekijä. Valinnanvapausuudistus ei saa johtaa tämänkaltaisten ongelmien pahenemiseen.

Monitasoisessa ja monitoimijaisessa järjestelmässä on ilman mittavaa panostusta palvelukokonaisuuksien muodostamiseen ja hallintaan odotettavissa, että suhteessa nykytilaan tilanne huononee ja uudistus heikentää asiakkaiden palveluiden yhteensovittamista. Vastuutahot tulisi määrittellä selkeämmin ja ennen kaikkea pohtia vakavasti yksinkertaisemman rakenteen luomista. Toimijoiden runsaus ja mahdollinen vaihtuminen vuosittain vaikeuttavat yhteensovittamista ja palvelukokonaisuuden jatkuvuutta vammaisilla asiakkailla, joille näillä seikoilla on erityinen merkitys.

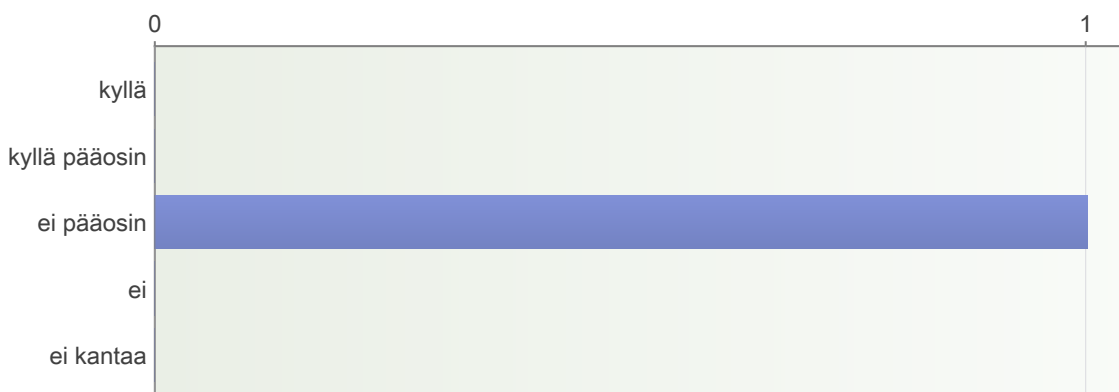
Asiakas- ja palvelusuunnitelmalla on olennainen merkitys yhteensovitettujen kokonaisuuksien luomisessa. Siihen kirjataan eri toimijoiden roolit ja vastuut. Epäselväksi jää, miten asiakassuunnitelman toteutumista arvioitaisiin ja seurattaisiin monitoimijaympäristössä.

Eri palveluntuottajien tuottamien palvelujen yhteensovittamisessa asiakastiedon kulkeminen on varmistettava. Vielä ei ole tiedossa, onko tämä mahdollista esim. Kanta-palveluiden kautta.

Eryteisesti vammaisten lasten ja nuorten palveluissa mahdollisuus saada joustavasti ja varhaisesti perustason ja laajennetun perustason mukaisia palveluita, kuten perusterveydenhuollon palveluita, perhetyötä, kotipalvelua ja tilapäistä asumispalvelua on olennainen. Tämä edellyttää, että peruspalvelut ovat saavutettavia ja ne on sisällöllisesti mukautettu sopimaan myös tämän ryhmän tarpeisiin.

11. 5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

Vastaajien määrä: 1

12. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

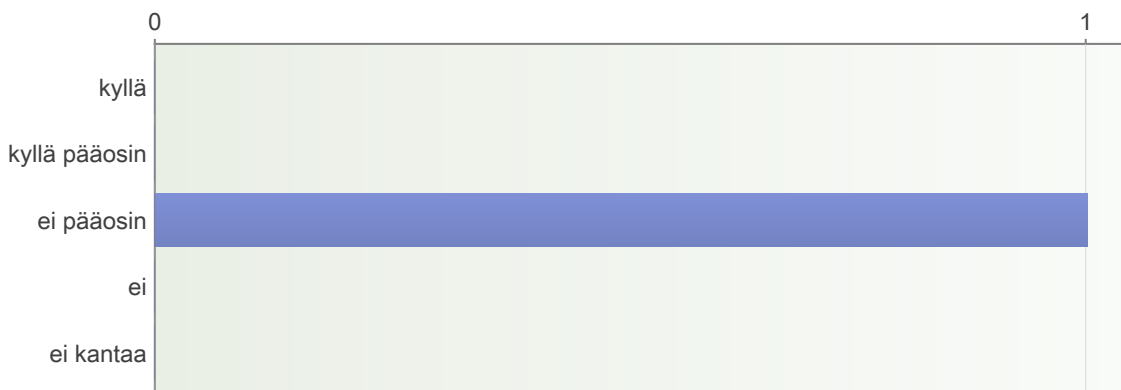
- Kysymys koskee koko sote-uudistusta. Asiaa on kokonaisuuden monimukaisuuden takia vaikea arvioida. Voidaan ajatella, että ideaalissa tilanteessa, tiheään asutuilla alueilla, joissa on tarjontaa palveluntuottajista, valinnanvapaus toisi tervettä kilpailua ja parantaisi siten laatua ja kustannustehokkuutta. Tämä edellyttää kuitenkin, että asiakkaat tekevät valintansa tarkoituksenmukaisilla perusteilla, ja saavat sen tekemiseen riittävästi puolueetonta tietoa. Harvaan asutuilla alueilla ei vammaispalvelujen kohdalla ole odotettavissa, että kilpailua syntyisi merkityksellisessä määrin.

Vammaisten henkilöiden kohdalla kustannusten hillinnän tavoitteen toteutumisessa tulee korostumaan se, miten monialaisten ja yhteensovitetujen palvelukokonaisuuksien muodostamisessa onnistutaan. Jos kokonaiskoordinaatio ei parane nykyisesti, ei ole odotettavaa että tavoitteet saavutetaan. Mitä monimutkaisempi järjestelmä on, sitä suurempi on monialaista palvelua tarvitsevien asiakkaiden kokonaiskoordinaation tarve.

Jotta tavoite kustannusten hillinnästä voisi toteutua olisi vammaisten henkilöiden näkökulmasta tärkeää turvata se, että perustason ja laajennetun perustason palvelut ovat YK:n vammaissopimuksen mukaisesti saavutettavia ja esteettömiä ja ne on toteutettu kaikille sopivan suunnittelun mukaisesti. Peruspalvelujen maksuissa on yhdenvertaisuuden toteutumiseksi huomioitava vammaispalvelujen luonne usein pitkäkestoisina tai pysyvinä palveluina.

13. 6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Vastaajien määrä: 1

14. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Luonnoksen riskinä on päätösvallan etäännyminen asiakkaista. Maakunnan hallinnossa tulee jatkossa huomioida myös alueelliset vaikuttamismahdollisuudet, koska olosuhteet eroavat suurten maakuntien eri osissa toisistaan huomattavasti.

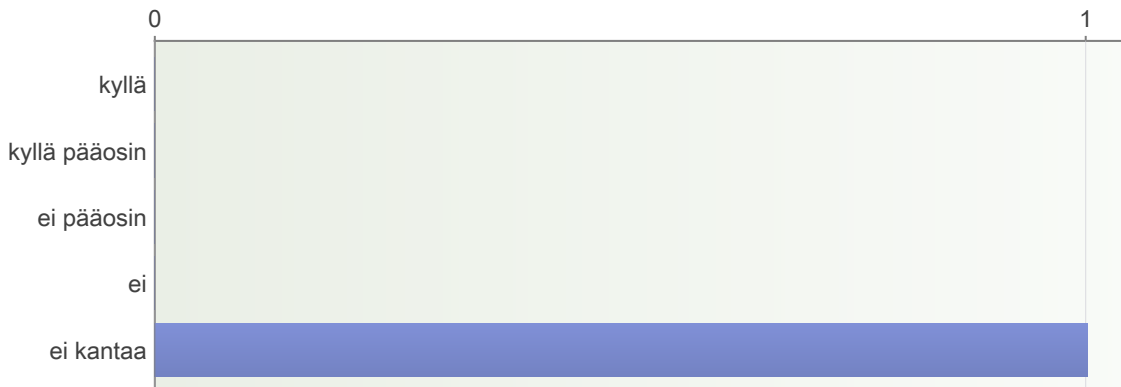
Uudistukseen liittyy Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan merkittävä uhka siitä, että vammaisten henkilöiden vaikuttamismahdollisuudet ja osallisuus heitä itseään koskevissa asioissa heikkenevät. Maakunnan tasoinen vaikuttaminen tulee olemaan maakuntien vammaisneuvostoilta suuri haaste. Vammaisneuvostojen vaikuttamismahdollisuudet näyttävät tulevissa maakunnissa vähäisiltä: niillä ei ole maakunnan tason vaikuttamisen edellyttämiä välineitä eikä resursseja.

Vaikutusmahdollisuuksien kannalta olennaista on tiedonsaannin turvaaminen ja maakunnalle asetettu velvoite kuulla vammaisia henkilöitä edustavia tahoja heitä koskevissa asioissa.

Vammaisfoorumi huomauttaa, että voimassa oleva YK:n vammaissopimus velvoittaa vammaisten henkilöiden osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien varmistamiseen. Esimerkiksi sopimuksen artikla 4 velvoittaa osallistamaan vammaisjärjestöt ja vammaiset henkilöt tiiviisti päätöksentekoprosesseissa. Artikla 9 velvoittaa järjestämään vammaisille henkilöille yhdenvertaisen ja esteettömän pääsyn palveluihin, fyysisiin ympäristöihin ja sähköisiin järjestelmiin. Artikla 21 velvoittaa yleisen tiedonsaannin saavutettavuuden varmistamiseen esimerkiksi esteettä teknologioita käyttämällä. Esimerkiksi näiden asioiden edistyminen sote-palveluissa vahvistaisi esityksen kansanvaltaisuutta vammaisten henkilöiden kannalta.

15. 7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

Vastaajien määrä: 1

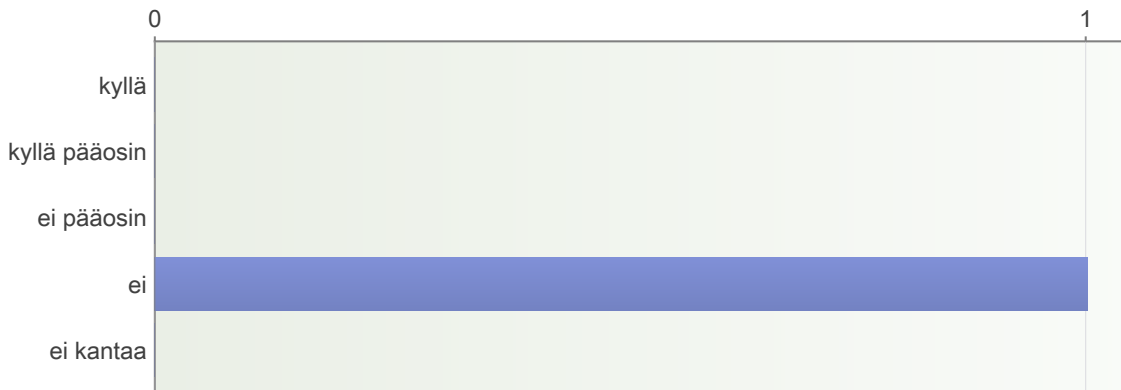

16. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

17. 8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvveluista. 8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiöitettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

18. Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Ei vastauksia.

19. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maakunta voi päättää laajentaa sosiaali- ja terveyskeskuksen ja suunhoidon yksikön tuottamisvastuulle kuuluvaa suoran valinnan palveluvalikoimaa lakiesityksen sisältämästä perustasosta laajennettuun perustasoon harkintansa mukaan.

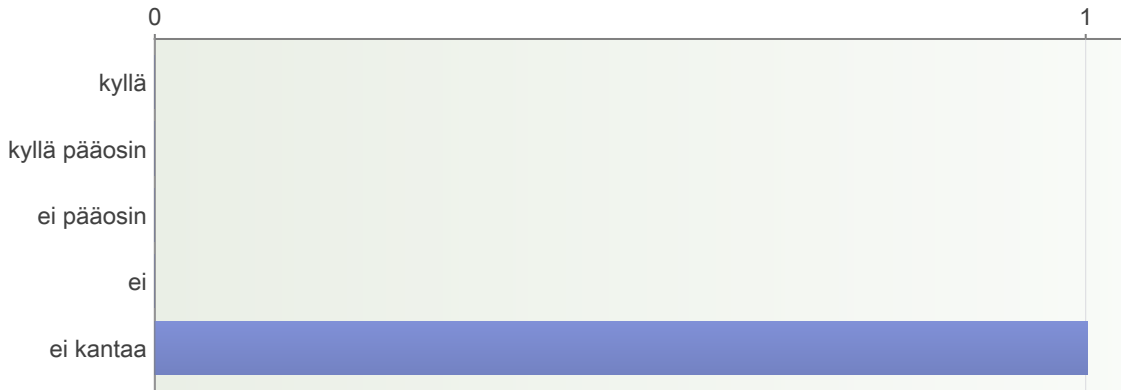
Säännöksiä on syytä selkiyttää laajennetun perustason palveluiden osalta. Luonnoksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on mainittu sosiaalipalveluiden osalta sellaisia palveluita (esimerkiksi perhetyö ja asumispalvelut), joiden antaminen perustuu sosiaalihuoltolain mukaan palvelutarpeen arviointiin ja päätökseen. Luonnoksessa tulee selkiyttää, miten palvelutarpeen arvio toteutetaan. Asiakkaalla on laajennetun perustason palveluita annettaessa oltava aina oikeus kokonaisvaltaiseen palvelutarpeen arviointiin, elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa.

Mikäli sote-keskuksen on tarkoitus toteuttaa laajennetun perustason sosiaalipalveluiden liittyvä palvelutarpeen arviointi ja päätöksenteko, on lain sisällettävä tähän valtuutus. Tehtävien toteuttamisesta vastaavalla on oltava tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattipätevyys. Koska luonnoksen mukaisessa järjestelmässä palvelutarpeen arvioinnista vastaisi tässä yksityinen toimija, tulee asiakkaalla olla aina oikeus päästä halutessaan maakunnan liikelaitoksen toteuttamaan palvelutarpeen arviointiin. Vammaisfoorumi viittaa tältä osin lisäksi 15.2.2017 päivättyyn luonnokseen valinnanvapauslakiluonnoksen valtiosääntöoikeudelliseksi

arvioinniksi.

20. 8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

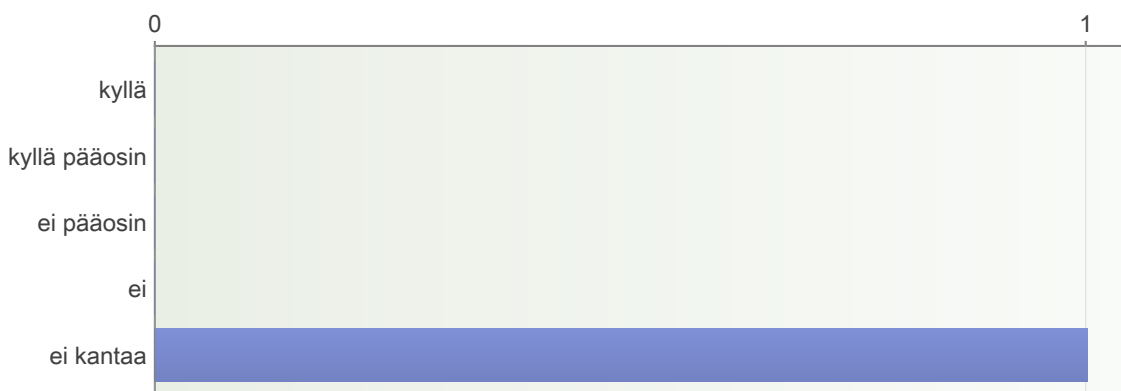

21. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

22. 8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

Vastaajien määrä: 1

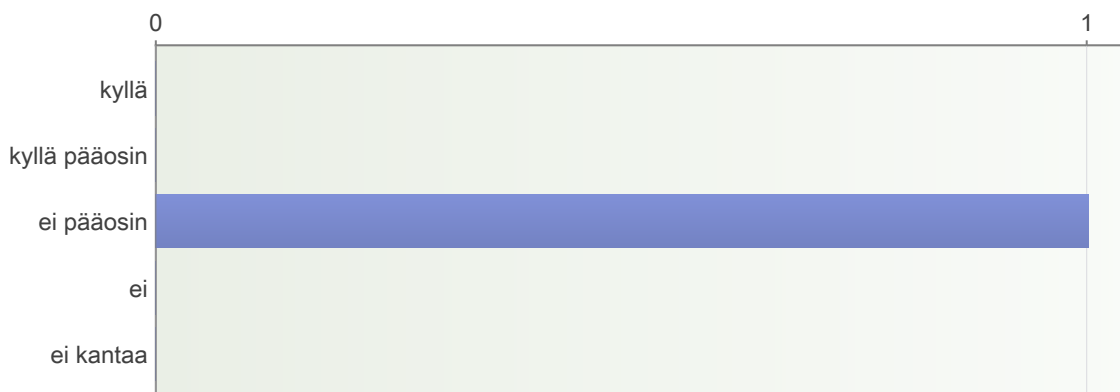

23. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

24. 8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

25. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

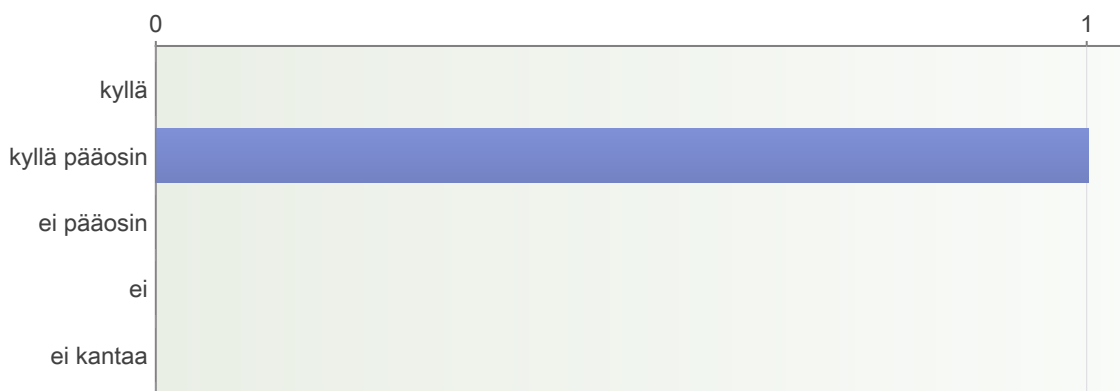
- Asiakkaan vaikutusmahdollisuuksiin maksusetelijärjestelmässä liittyy epävarmuustekijöitä. Maksusetelijärjestelmän mahdollistaa asiakkaan mahdollisuudet vaikuttaa palvelun laatuun, jos vaihtoehtoisia palvelun tuottajia on tarjolla ja vammaiset henkilöt saavat tarvittaessa valintojen tekemiseen riittävästi tukea ja ohjausta. Lopullinen valinnanvapauden laajuus ja toteutuminen maksusetelijärjestelmässä ratkeaa maakunnan päätösten kautta.

Vammaisten henkilöt kohdalla valinnanvapauden toteutuminen edellyttää, että tarjolla on riittävästi saavutettavia ja esteettömiä vaihtoehtoja. Vammaisten henkilöiden kohdalla esimerkiksi kuljetuspalvelun rajoitettu saatavuus voi muodostaa tosiasiallisen esteen valinnanvapauden toteutumiselle.

Valinnanvapauden toteuttaminen monikerroksisessa ja -toimijaisessa verkostossa tulee edellyttämään huomattavaa panostusta palveluohjaukseen, koordinaatioon ja asiakkaiden tukemiseen. Vammaisten henkilöiden ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien asiakasryhmien kannalta ammatillisesti ja tehokkaasti toteutetulla palveluohjauksella tulisi uudessa järjestelmässä olemaan erittäin merkittävä rooli. Sitä ei voi korvata vapaaehtoistyöhön perustuvalla tuetulla päätöksenteolla.

26. 9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

Vastaajien määrä: 1

27. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Säädökset antavat pääosin asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja. Vammaisten henkilöiden kohdalla tämän edellytyksen toteutuminen vaatii kuitenkin lisäedellytysten täyttymistä.

Lakiluonnos lähtee siitä, että asiakkaat pääosin kykenevät perustellusti valitsemaan palvelunsa ja hallitsemaan palvelukokonaisuuttaan. Mitä monimutkaisemmaksi järjestelmä muotoutuu, sitä enemmän on panostettava sen käyttäjien tukemiseen. Mikäli asiakkaiden voimavarat eivät ole riittävät tai valinnanvapauden käyttämiselle tarjottu tuki ei ole riittävää ja oikeanlaatuista, eivät asetetut tavoitteet toteudu.

Vammaisten henkilöiden kannalta tärkeää on, että koko järjestelmä ja siihen liittyvät kommunikaatiokeinot ja -välineet ovat saavutettavia ja esteettömiä. Järjestelmän kokonaissuunnittelu YK:n vammaissopimuksen kaikille sopivan suunnittelun periaatteita noudattaen edesauttaisi paitsi vammaisten henkilöiden, myös kaikkien muiden asiakkaiden kannalta saavutettavan järjestelmän aikaan saamista. Lakiluonnoksen perusteella ei voida päätellä, millaiset edellytykset se antaa edellä mainitun toteuttamiselle.

Erityisen tärkeää saavutettavuus on vähemmistöihin kuuluvien vammaisten henkilöiden kannalta. Esimerkiksi kielivähemmistöihin kuuluvat tai maahanmuuttajataustaiset vammaiset tarvitsevat palvelua ja tukea asiointiin omalla äidinkielellään. Viittomakieltä käyttävien vammaisten henkilöiden asema tulisi erityisesti huomioida ja tulkkipalvelun käytettävyyttä valinnanvapauden käyttämisessä turvata.

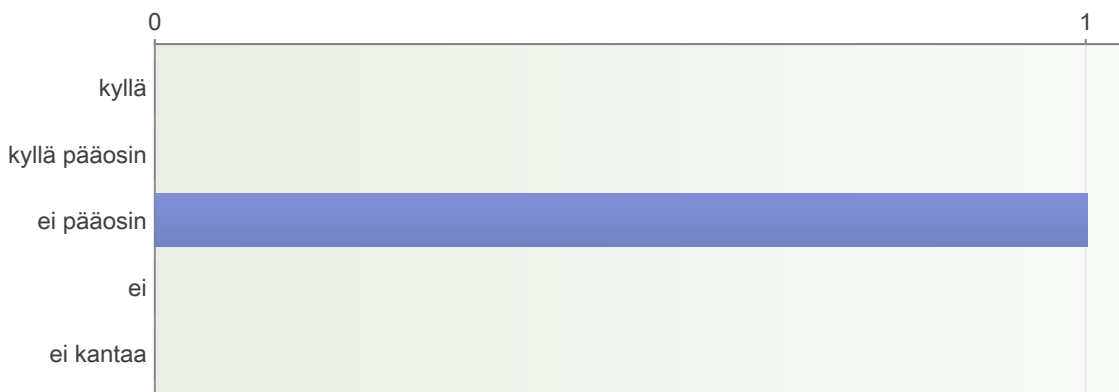
Vastaavasti vammaisten lasten ja nuorten asemaan on kiinnitettävä erityistä huomiota. Luonnoksen 10 §:n mukaan alaikäisen asiakkaan puolesta palvelun tuottajan valinnan tekisi hänen huoltajansa tai muu laillinen edustaja. 12 vuotta täyttänyt alaikäinen voisi valita palvelun tuottajan itse, jos hän olisi ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kypsä päättämään hoidostaan ja huolenpidostaan. Lakiluonnoksen sisältämä 12 vuotta täyttäneen lapsen itsemääräämisoikeutta koskeva sääntely on nyky muodossaan liian yksioikoinen. Luonnoksen mukainen muotoilu perustuu potilaslain sääntelyyn eikä se sovi sellaisenaan tähän yhteyteen. Potilaslain ns. hoitonsa suhteen itsemääräävän alaikäisen käsite perustuu aina terveydenhuollon ammattilaisen tilanne- ja tapauskohtaiseen arvioon lapsen kyvystä päättää tietyn hoitotoimenpiteen tai -jakson toteuttamisesta.

Potilaslaki ei tunne yleistä, kokonaisvaltaista itsemääräämisen käsitettä, josta voitaisiin yleisellä tasolla etukäteen päättää.

Lapsen itsemääräämisoikeuden sääntely edellyttää jatkovalmistelua. Jatkovalmistelussa tulisi huomioida lapsen mielipiteen selvittäminen ja vaikutusmahdollisuudet ikä- ja kehitystason mukaisesti, lapsen oikeus suojeluun ja toisaalta itsemääräämiseen. Jatkovalmistelussa tulisi huomioida huoltajan rooli lapsen hoidon ja hoivan toteuttamisesta ensisijaisesti vastuussa olevana tahona. Valmistelussa tulisi huomioida myös se, että palveluiden tehtävänä on vanhempien tukeminen lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Vammaisen lapsen kohdalla tulisi kiinnittää erityistä huomiota esteettömään kommunikaatioon ja siihen, että lapsi saa mielipiteensä muodostamiseen riittävästi tietoa ymmärrettävällä tavalla. Päätös lapsen palvelun tuottajasta tulisi tehdä yhteistyössä ja päätöksenteon viimekätisenä perusteena tulisi aina olla lapsen kokonaisedun monipuolinen arviointi.

28. 10. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. 10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

29. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakkaan vaikutusmahdollisuuksiin asiakassetelijärjestelmässä liittyy epävarmuustekijöitä. Asiakassetelijärjestelmän mahdollistaa asiakkaan mahdollisuudet vaikuttaa palvelun laatuun, jos vaihtoehtoisia palvelun tuottajia on tarjolla ja vammaiset henkilöt saavat tarvittaessa valintojen tekemiseen riittävästi tukea. Lopullinen valinnanvapauden laajuus ja toteutuminen asiakassetelijärjestelmässä ratkeaa maakunnan valinnanvapauden laajuutta koskevien päätösten kautta, sekä paikallisten olosuhteiden kautta.

Vammaisten henkilöiden kohdalla valinnanvapauden toteutuminen edellyttää, että tarjolla on riittävästi saavutettavia ja esteettömiä vaihtoehtoja palveluiksi. Myös tiedon palveluista on oltava saavutettavaa ja monikanavaista. Mikäli palvelut eivät ole saavutettavia ja kaikille sopivia, jää vammaisten henkilöiden valinnanvapaus muita suppeammaksi. Vammaisten henkilöiden kohdalla myös esimerkiksi kuljetuspalvelun rajoitettu saatavuus voi muodostaa tosiasiallisen esteen valinnanvapauden toteutumiselle.

Asiakassetelijärjestelmän toimivuuteen valinnanvapauden edistäjänä vaikuttaa myös se, syntykö tulevan valinnanvapauden monitoimijaisilla markkinoilla vammaisten henkilöiden ehyet palvelukokonaisuudet

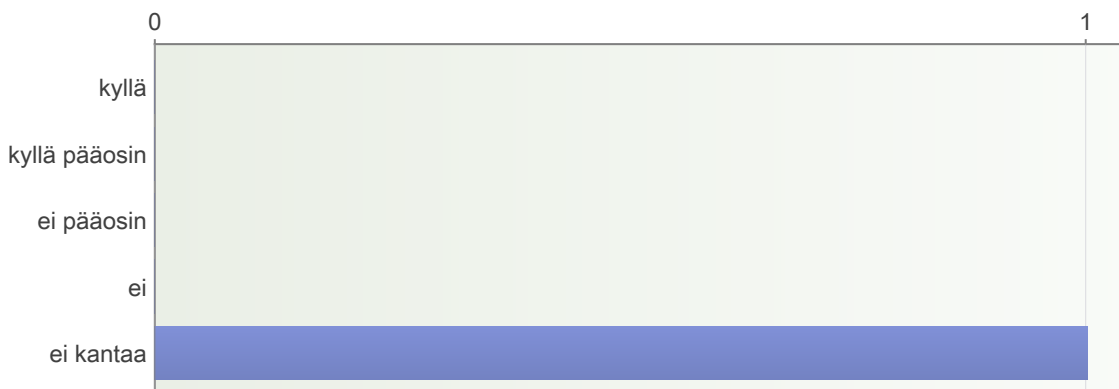
mahdollistavia kokonaisuuksia. Asiakas- ja palvelusuunnittelun ja sen koordinoinnin merkitys asiakassetelin muodostamisen perustana on suuri, eikä lakiesityksen perusteella ole selvästi pääteltävissä, miten tämä toimisi.

Koska lakiluonnoksen perustella syntyy kuva varsin monimutkaisesta järjestelmästä, tulee valinnanvapauden tosiasiallinen toteutuminen edellyttämään huomattavia panostuksia palveluohjaukseen ja koordinaatioon. Tätä ohjausvastuuta ei voida säilyttää vapaaehtoistyönä tehtäväksi tuetun päätöksenteon muodossa, vaan se on laaja-alaista osaamista edellyttävä, ammatillinen tehtävä.

Keskeistä asiakasseteliä koskevassa sääntelyssä on asiakkaan näkökulmasta se, että sen arvo riittää siihen palveluun tai palvelukokonaisuuteen, jota seteli koskee. Esimerkiksi Ruotsissa vastaava järjestelmä on johtanut siihen, että asiakassetelin arvo kattaa vain peruspalvelun, ei yksilöllisen tarpeen mukaista palvelua, kuten tarkoituksena oli. Tällöin asiakas on joutunut maksamaan palveluntuottajalle lisähintaa saadakseen tarpeitaan vastaavan palvelun. Tällainen kehityskulku vaarantaa yhdenvertaisuutta ja se tulisi sääntelyllä torjua. Lisätietoa Ruotsin kokemuksista http://www.smer.se/wp-content/uploads/2015/01/Smer-2014_1-WEBB1.pdf

30. 10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

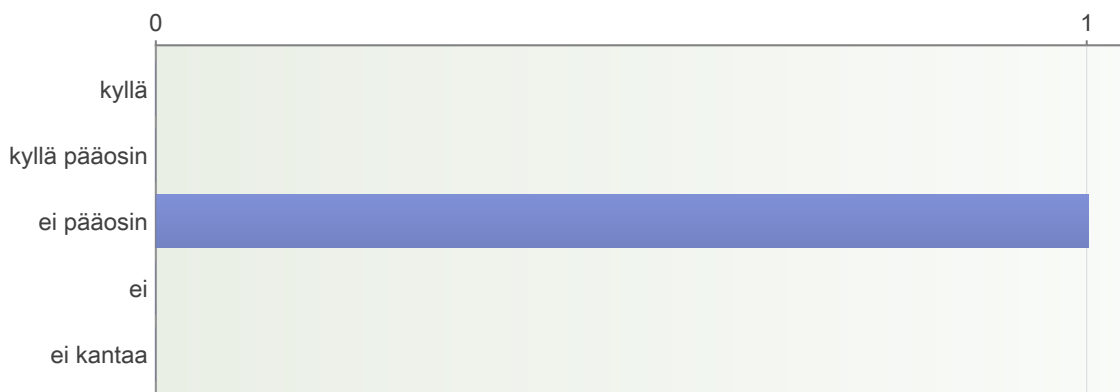

31. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

32. 10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

Vastaajien määrä: 1

33. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Kysymyksen ensimmäiseen osaan koskien maakunnan päätöksentekoa koskevia rajauksia ei oteta kantaa.

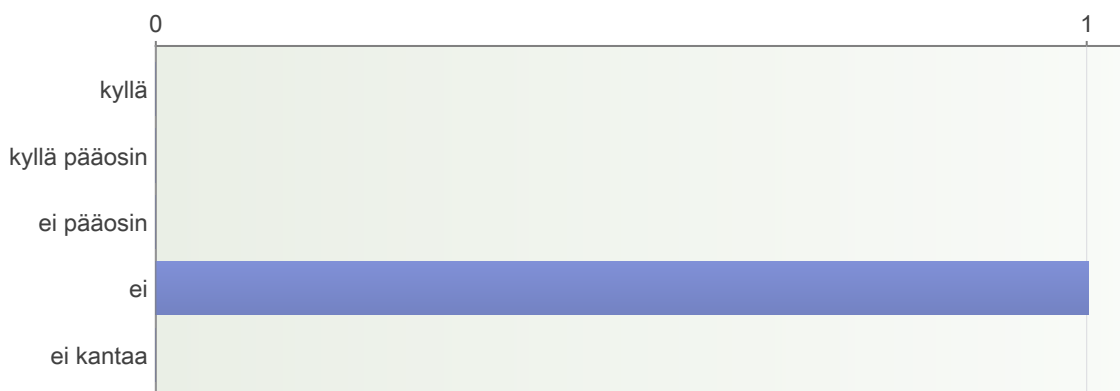
Asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen näkökulmasta lakiesitys jättää maakunnalle laajan harkintavallan valinnanvapauden laadusta ja laajuudesta. Tämä on todennäköisesti maakunnan järjestämisvastuun kannalta välttämätöntä, mutta jättää toisaalta avoimeksi kysymyksen siitä, mitä on asiakkaan valinnanvapauden tosiasiallinen laajuus uudessa järjestelmässä. Siksi vastaus kysymykseen on ”ei pääosin”.

Erityisesti vammaisten henkilöiden näkökulmasta valinnanvapauden toteutuminen tulisi tavalla tai toisella turvata tarkemmin säännöksin. Kyseessä on pieni ja haavoittuvainen asiakasryhmä, jolla on haasteita saada äänensä kuuluviin ja jonka vaikutusmahdollisuudet tulevissa maakunnissa ovat heikot. Tarkemmat säännökset voisivat sijoittua asiakasseteliä ja henkilökohtaista budjettia koskevaan sääntelyyn, jotka ovat todennäköisimpiä vammaisten henkilöiden palvelujen valinnanvapauden toteuttamiskeinoja.

Vammaisten henkilöiden kohdalla myös peruspalvelujen aito esteettömyys ja saavutettavuus tukisi valinnanvapauden yhdenvertaista toteutumista. Tämä ei tällä hetkellä toteudu.

34. 11. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

35. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Henkilökohtainen budjetointi on tervetullut uudistus vammaisten henkilöiden kannalta. Toimivana se edesauttaa vammaisten henkilöiden valinnanvapauden ja itsemääräämisoikeuden toteutumista ja tuo niiden toteuttamiseen parhaimmillaan uuden, vaikuttavan tavan.

Valinnanvapaus lisääntyy henkilökohtaisen budjetin kautta, jos tarjolla on riittävästi saavutettavia vaihtoehtoja ja jos budjetin käyttäjä voi tosiasiansa tehdä merkityksellisiä valintoja. Valinnanvapauden lisääntyminen edellyttää myös, että henkilökohtaisen budjetin mahdollisuus on riittävän laajan asiakaskunnan saavutettavissa. Osalla asiakkaista henkilökohtaisen budjetin käyttö edellyttää, että tarjolla on riittävää ammatillista ohjausta ja tukea.

Lakiluonnoksen henkilökohtaista budjettia koskeva sääntely vaatii vielä täsmentämistä ja tarkennusta. Henkilökohtaisen budjetin käytöstä on jo kotimaista kokemusta, mutta erittäin suotavaa olisi lisäksi, että meneillään olevan valinnanvapauskokeilun tuloksia, jossa kokeillaan mm. henkilökohtaisen budjetin käyttöä, hyödynnettäisiin lakiesityksen viimeistelyssä. Tämä edellyttää aikalisää voimaantulossa.

Luonnoksen mukaan henkilökohtaisen budjetin saamisen edellytyksenä on jatkuva tuen ja avun tarve. Kyseisen käsitteen sisältö ei ole selvä, ja sen sisältöä tulisi tarkemmin avata esityksen perusteluissa. Osa vammaisista henkilöistä tarvitsee pitkäaikaisesti ja toistuvasti apua ja osa tukea. Jos henkilökohtaisen budjetin saaminen edellyttää tuen ja avun tarpeen yhtäaikaista esiintymistä, rajaa käsite merkittävästi sen saamista. Esimerkiksi näkövammaisilla henkilöillä on usein jatkuva tai toistuvaa avun tarvetta, mutta ei samanaikaista tuen tarvetta.

Henkilökohtaisen budjetin käyttöä ei tulisi rajata liian suppealle asiakasryhmälle vaan sen tulisi olla muun ohella niiden vammaisten henkilöiden käytettävissä, joiden itsemääräämisoikeuden toteutumisessa on suuria haasteita. Lakiluonnoksen mukaan henkilökohtaisen budjetin käyttö edellyttäisi, että asiakas pystyisi joko itse tai tuettuna suunnittelemaan ja hallinnoimaan oman palvelukokonaisuutensa. Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan henkilökohtaiseen budjettiin kuuluisi tuki sen käyttämiseen. Luonnoksessa ei kuitenkaan tarkemmin

selosteta, olisiko tuo tuki ammatillista (maakunnan tai palveluntuottajan järjestämää) vai perustuisiko se tuettua päätöksentekoa koskevaan sääntelyyn. Vapaaehtoistyöhön perustuva tuettu päätöksenteko ei tule olemaan kaikille asiakkaille riittävä tukimuoto, eikä mahdollista yhdenvertaista oikeutta henkilökohtaisen budjetin käyttämiseen.

Luonnoksen mukaan henkilökohtaiseen budjettiin kuuluvista palveluista ei tehtäisi valituskelpoista hallintopäätöstä. Budjetin arvo perustuisi asiakas- ja palvelusuunnitteluun. Budjettia olisi luonnoksen 28 §:n mukaan arvioitava vuosittain ja tehtävä siihen tarvittaessa muutoksia. Vammaisten henkilöiden palveluissa on usein kyse pitkäkestoisista tai pysyvistä palveluista. Näiden osalta hyvään hallintoon kuuluu, että palveluja koskevat päätökset ovat toistaiseksi voimassaolevia. Jatkovalmistelussa on huolehdittava siitä, ettei asiakkaan oikeus pysyviin palveluihin vaarannu budjetin määräaikaisuuden seurauksena silloin kun palvelutarve on pysyvä. Asiaa on syytä pohtia myös luottamuksen suojan periaatteen näkökulmasta.

Henkilökohtaisen budjetin käyttöalana olisivat muut kuin suoran valinnan palvelut. Ongelmallisena nähdään, etteivät maakunnan palvelut sisältyisi henkilökohtaiseen budjettiin. Koske monet vammaiset henkilöt tulisivat tarvitsemaan maakunnan erityistason palveluita, tulisi jatkovalmistelussa selkiyttää niiden ja henkilökohtaisen budjetin suhde. Asiakkaan ja palveluntuottajan välille ei syntyisi sopimussuhdetta, mikä on hyvä lähtökohta. Tarkoituksena olisi, että henkilö suunnittelee palvelujensa tarkemman sisällön budjetin rajoissa ja valitsee palvelujensa tuottajan. Henkilökohtaisella budjetilla tulisi olla mahdollista hankkia lainsäädännön nojalla myönnettävät palvelut sosiaalihuollon palvelujärjestelmästä tai muuta kautta, jos tämä on henkilön elämäntilanteen kannalta joustavampi ja asiakaslähtöisempi ratkaisu. Henkilökohtaisen budjetin käyttökohteet ja -tavat olisi neuvoteltava yhteistyössä vammaisen henkilön ja vammaispalvelun sosiaalityöntekijän kesken ja ne olisi kirjattava vammaisen henkilön palvelusuunnitelmaan ja niistä tehtäviin päätöksiin.

Henkilökohtainen budjetti tulisi voida myöntää budjetin käyttäjän omaan hallintaan, jolloin hän vastaa avun ja muiden palveluiden hankkimisesta kuten henkilökohtaisen avun työnantajamallin kohdalla. Henkilökohtainen budjetti voitaisiin myös antaa vammaisen henkilön suostumuksella hänen nimeämänsä läheisen, edunvalvojan tai maakunnan hyväksymän palveluntuottajan hallinnoitavaksi. Tällöin vammaisen henkilö määrittäisi henkilökohtaisen budjetin käyttökohteet, mutta budjetin hallinnoinnista ja palvelujen hankkimisesta huolehtisi joku muu kuin henkilö itse. Eri hallinnointitapoja tulisi voida myös yhdistellä vammaiselle henkilölle parhaiten sopivaksi yhdistelmäksi. Vammaisen lapsen palvelukokonaisuuden lapsen edun mukainen toiminta ei ole mahdollista ilman hyvää yhteistyötä vanhempien kanssa. Tätä näkökulmaa olisi avattava yksityiskohtaisissa perusteluissa ja se olisi otettava huomioon lapsen valinnanvapautta koskevan itsemääräämisen sääntelyssä.

Jatkovalmistelussa tulisikin tarkentaa henkilökohtaisen budjetin toimintaa ja alaa. Koska vammaispalvelulain mukainen henkilökohtaisen avun palvelu on varsin keskeinen vammaispalvelu, tulisi arvioida henkilökohtaisen budjetoinnin toimivuus henkilökohtaisen avun eri järjestämistapojen kannalta. Henkilökohtaiseen budjettiin tulisi voida sisällyttää henkilökohtainen apu myös työnantajamallilla toteutettuna. Toisen keskeisen itsenäisen palvelun, kuljetuspalvelun osalta tulisi varmistaa, että valinnanvapaus kohdistuu myös siihen.

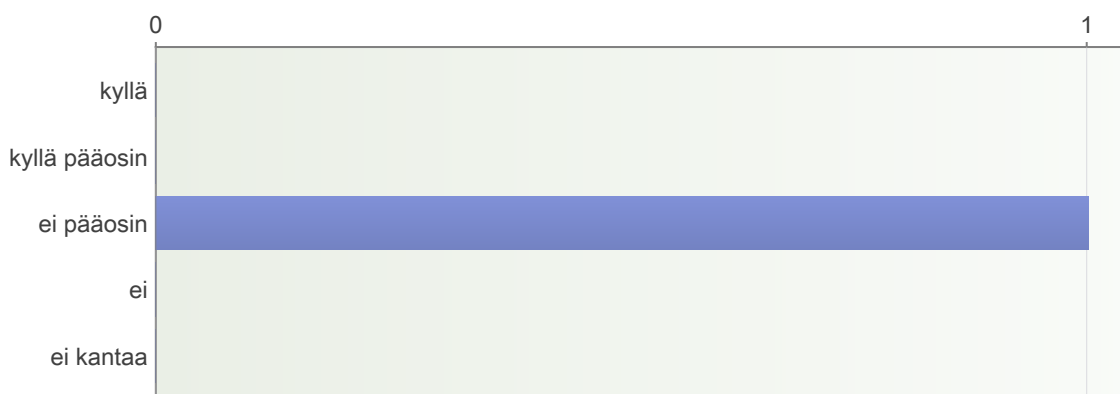
Lisäksi esimerkiksi tällä hetkellä KELAn kustantamien tulkkipalvelujen asema on epäselvä. KELA on rajannut tulkkipalveluiden käytettävyyttä sote-palveluissa ja on varmistettava, että kuulo- tai puhevammaisella asiakkaalla on oikeus saada tulkki käyttöönsä palveluissa asiointia ja valinnanvapauden käyttämistä varten. Lisäksi tulisi pohtia, miten toteutuu budjettiin sisältyvien ja sisällyttämättömien palvelujen kokonaiskoordinaatio siten, ettei asiakas joutuisi palvelukoordinaattorin asemaan.

Esimerkiksi Ruotsissa asiakasseteliä vastaavalla tavalla toimiva järjestelmä on johtanut siihen, että setelin arvo kattaa vain peruspalvelun, ei yksilöllisen tarpeen mukaista palvelua, kuten tarkoituksena oli. Tällöin asiakas on joutunut maksamaan palveluntuottajalle lisähintaa saadakseen tarpeitaan vastaavan palvelun. Tällainen kehityskulku vaarantaa yhdenvertaisuutta ja se tulisi sääntelyllä torjua. Lisätietoa Ruotsin kokemuksista http://www.smer.se/wp-content/uploads/2015/01/Smer-2014_1-WEBB1.pdf

36. 12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko).

Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

37. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Tuetun päätöksenteon sääntely on kannatettava ja tervetullut uudistus. Sääntely kaippaa vielä joitakin tarkennuksia. Vammaisfoorumi painottaa lisäksi, että potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin otettava sääntely ei voi korvata vammaislainsäädännön uudistuksessa suunniteltua tuetun päätöksenteon säännöstöä, joka suunnitellaan vammaisten henkilöiden erityistarpeiden mukaisesti ja toteuttamaan YK:n vammaissopimuksen lähtökohtia.

Luonnoksen mukaan päätöksenteossa tukevan henkilön tehtävänä on muun ohella selvittää asiakkaalle tämän käytettävissä olevat sosiaalihuollon eri vaihtoehdot ja niiden vaikutukset siten, että asiakas ne riittävästi ymmärtää. Edellä mainitun tehtävänmäärittelyn rajanveto sosiaalihuollon viranomaisen selvitysvelvollisuuden kanssa ei ole selkeä ja tärkeää on, ettei sääntely anna virheellistä kuvaa viranomaiselle kuuluvuudesta tehtävistä. Tuetulla päätöksenteolla ei ole tarkoitus huolehtia viranomaisen neuvonta- ja selvitysvelvollisuudesta tai korvata sosiaalihuoltolain mukaisen omatyöntekijän tehtäviä. Tuettu päätöksenteko on esimerkiksi sitä, että henkilö saa tukea oman mielipiteen muodostamisessa ja sen ilmaisemisessa. Päätöksenteossa tukeva voi puolueettomasti esitellä erilaisia vaihtoehtoja. Häneen eivät vaikuta esimerkiksi taloudelliset seikat.

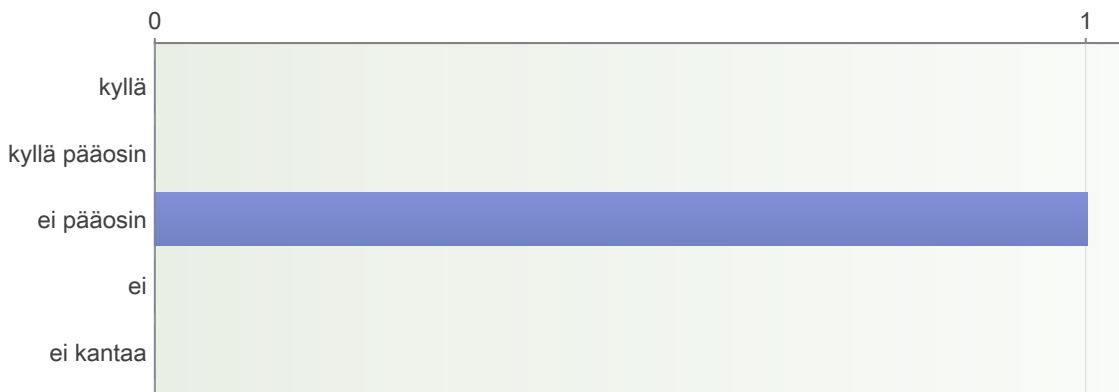
Mitä tulee päätöksenteon tukemisessa avustavaan henkilöön, tulisi lähtökohtana olla, että vammaisen henkilö voi valita itse tukea antavan henkilön. Tämä on erittäin tärkeää siksi, että asiakkaan on voitava luottaa tukea antavaan henkilöön. Lakiluonnoksen lähtökohtana on, ettei asiakkaan palveluista vastaavan palveluntuottajan edustaja voi toimia päätöksenteon tukijana. Eräillä asiakasryhmillä, kuten autismin kirjon henkilöillä tai vaikeasti kehitysvammaisilla henkilöillä palveluntuottajan palveluksessa oleva omahoitaja voi olla tosiasiallisesti ainoa

henkilö, jolla on valmiudet vammaisen henkilön kanssa kommunikointiin. Tällöin palveluntuottajan palveluksessa olevien poikkeukseton rajaaminen tehtävän ulkopuolelle jättäisi nämä henkilöt tosiasiallisesti tuen mahdollisuutta. Koska tuetun päätöksenteon tarkoituksena on juuri haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten itsemääräämisen tukeminen, tulisi sääntelyyn ottaa mahdollisuus poiketa rajauksesta erityisestä syystä.

Jos vammaisen henkilön päätöksenteon tukijana toimii läheinen tai omainen, voi tämä järjestelyn ilmeisistä edusta huolimatta joskus muodostaa riskin tuettavan oman näkemyksen esille pääsulle. Esimerkiksi perustelutekstissä olisi hyvä pohtia toimintatapaa näissä tilanteissa, jotta lain soveltamisessa ei tule ongelmia.

38. 13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä. 13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

39. Vapaamuotoiset huomiot.

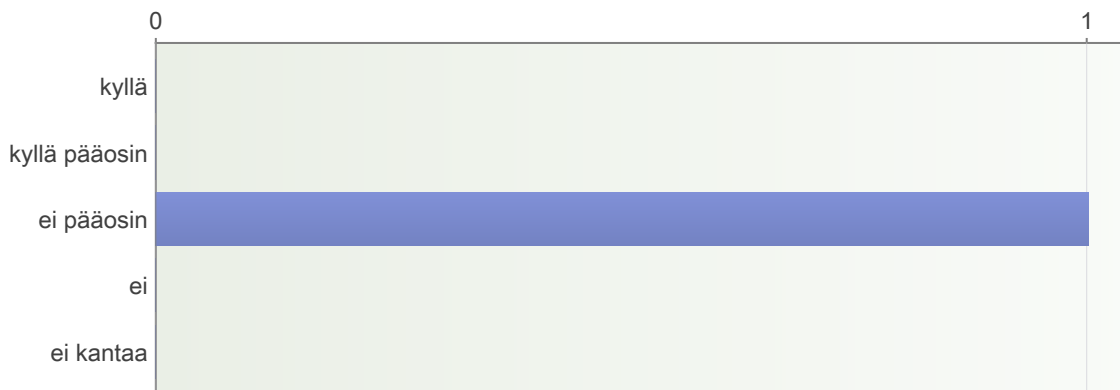
Vastaajien määrä: 1

- Hyväksymismenettelyissä tulisi mainittujen asioiden lisäksi huomioida asiakkaiden osallisuus, palvelun laatu ja saavutettavuus. Maakunnan sopimusmenettelyn vastuulle jää pitkälti, miten palveluketjut ja yhteensovitettavat asiakaskohtaiset palvelukokonaisuuden toimivat, ja millaista palveluohjausta ja tukea asiakkaat tosiasiallisesti saavat. Tämä tulee asettamaan maakuntien sopimusosaamiselle korkeat vaatimukset.

Lakiluonnoksen 30 §:n mukaan suoran valinnan palveluntuottajan tulisi oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Jotta tämä keskeinen oikeus myös toteutuisi, tulisi palveluntuottaja velvoittaa toimittamaan asiasta selvitys maakunnalle säännöllisesti. Maakunnan tulisi valvoa toteutusta.

40. 13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

41. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Sopimusmenettelyjä koskevasta sääntelystä puuttuu asiakasnäkökulma.

Luonnoksen 36 §:ssä säädetään seikoista, joista maakunnan on vähintään sovittava suoran valinnan palvelun tuottajan kanssa. Maakunnan solmiman sopimuksen sisällöllä ja onnistuneisuudella on olennainen merkitys asiakkaan aseman kannalta. Sopimusmenettely muistuttaa monin tavoin julkisen hankinnan perusteella tehtävää hankintasopimusta. Ilmoitukseen perustuvat sopimusmenettelyt tulevat pitkälti korvaamaan hankintalakiin perustuvat hankintamenettelyt palvelujen järjestämisen tapana.

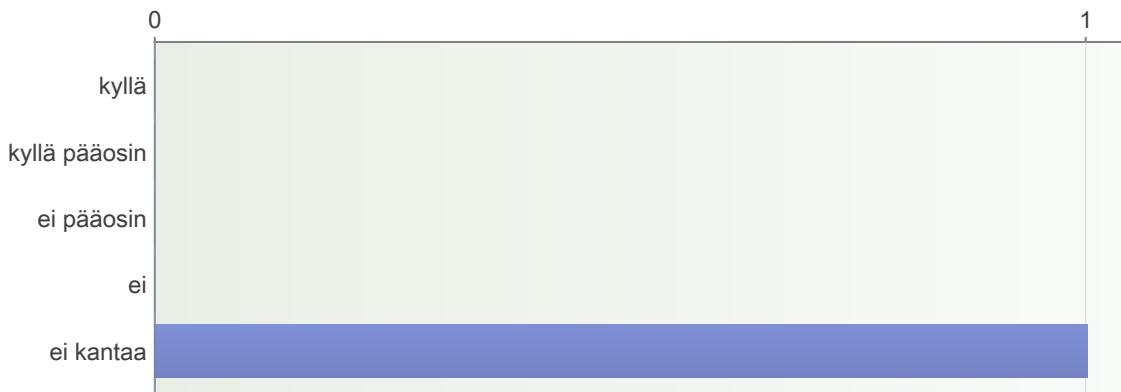
Lakiluonnoksen mukaan maakunta asettaisi hyväksymismenettelyssä suoran valinnan palvelujen tuottajalle palvelun laatua, voimavaroja ja saatavuutta, palveluketjuja ja palvelujen yhteensovittamista koskevia ehtoja, jotka palvelun tuottajan olisi täytettävä. Kyseiset maakunnan asettamat ehdot tulisivat monitoimijaisessa ja -kerroksisessa ympäristössä muodostumaan erittäin tärkeiksi asiakkaan aseman kannalta.

Maakunnalle tulisi tästä syystä säätää nimenomainen velvollisuus käyttäjien huomioimiseen ehtojen asettamisessa. Sääntelyssä voitaisiin ottaa mallia tuoreen hankintalain 108 §:n sääntelystä, koska tilanne on monin tavoin verrannollinen julkisen hankinnan tarjousmenettelyn ehtojen asettamiseen. Hankintalain 108 § velvoittaa palvelujen järjestäjän ottamaan huomioon palvelujen laatuun, jatkuvuuteen, esteettömyyteen, kohtuuhintaisuuteen, saatavuuteen ja kattavuuteen, eri käyttäjäryhmien erityistarpeisiin, käyttäjien osallistumiseen ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen sekä innovointiin liittyvät tekijät. Pitkäkestoisia hoitoja asiakassuhteita koskevassa sopimuksessa hankintayksikön tulee määrittää sopimusten kesto ja muut ehdot siten, että sopimuksista ei muodostu kohtuuttomia tai epätarkoituksenmukaisia seurauksia palvelun käyttäjille.

Tällainen sääntely olisi myös alalla toimivien palveluntuottajien kannalta johdonmukaista. Se turvaisi palveluntuottajien tasapuolista kohtelua, koska riippumatta siitä, hankintaanko palvelun kilpailuttamisen kautta, vaiko maakunnan ehtojen asettamisen kautta, niiden taustalla olisi asiakkaan asemaan liittyen samanlainen sääntely.

42. 14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

43. Vapaamuotoiset huomiot.

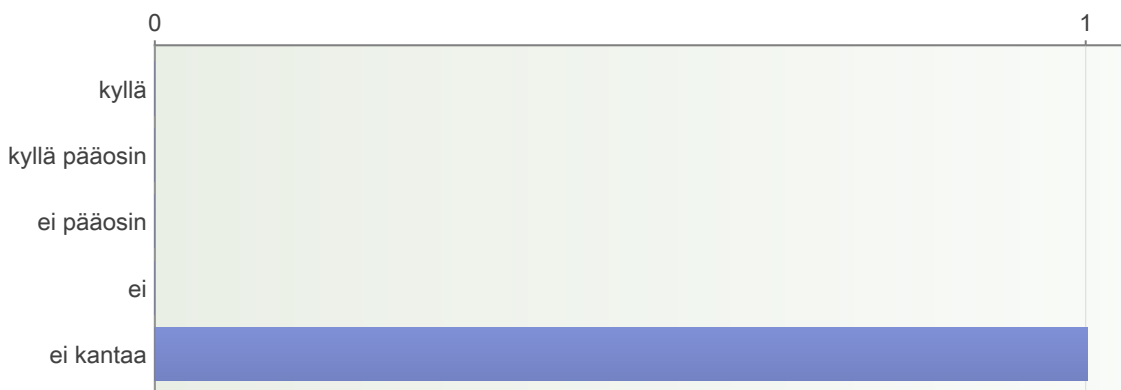
Vastaajien määrä: 1

- Palvelujen tuottajalla tulisi olla velvollisuus tuottaa palveluja esteettömästi ja saavutettavasti sekä tiedottaa niistä saavutettavasti ja monikanavaisesti. Palvelun tuottajilla tulisi olla myös riittävä tieto ja taito palvella vammaisia henkilöitä, jotta yhdenvertaisuus muuhun väestöön nähden toteutuisi. Palveluiden tuottamisessa tulisi kannustaa niiden toteuttamiseen kaikille sopivan suunnittelun periaatteita noudattaen.

44. 15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

Vastaajien määrä: 1

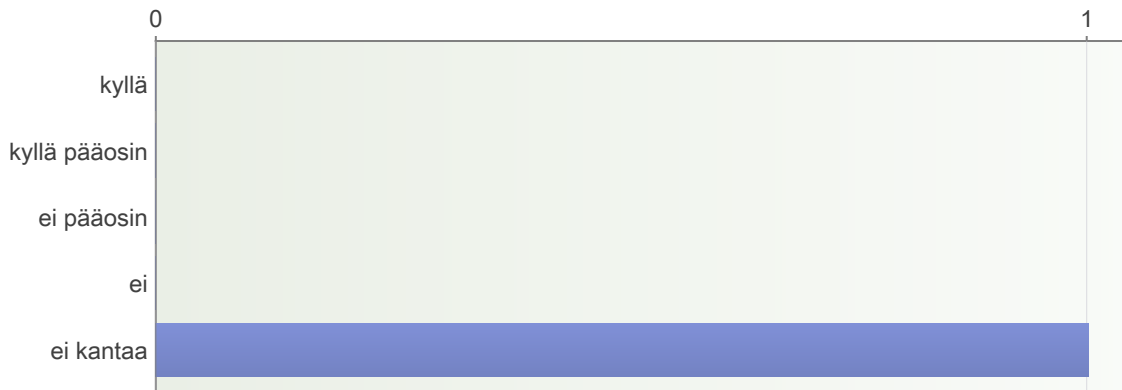

45. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

46. 15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

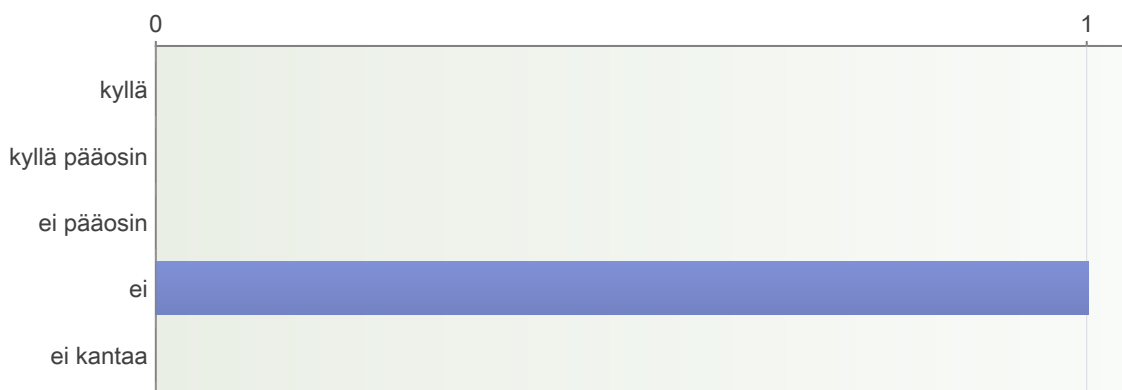

47. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

48. 16. Lakiluonnoksen 11 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

49. Vapaamuotoiset huomiot.

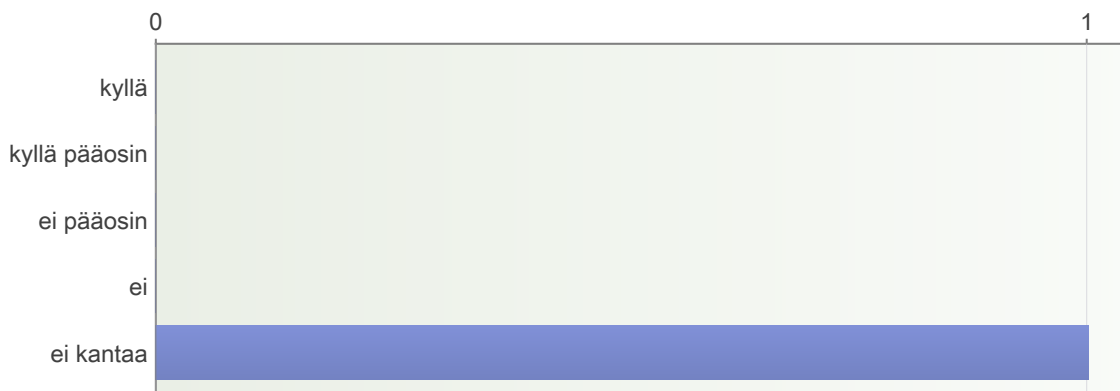
Vastaajien määrä: 1

- Lakiluonnoksen sisältämän järjestelmän monimutkaisuus ja monitoimijaisuus huomioon ottaen voimaantuloa tulisi lykätä ja porrastaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Keskeistä on huolehtia siitä, että meneillään olevien valinnanvapauskokeilujen tulokset voidaan täysimääräisesti hyödyntää jatkovalmistelussa. Maakuntien liikelaitosten toteuttamille yhtiöittämisille tulee antaa aikaa siten, että myös maakuntien yhtiöt voivat muiden joukossa osallistua reiluun kilpailuun markkinoilla.

Asiakasturvallisuuden ja katkeamattomien palvelujen takaamiseksi palveluketjujen toimivuus ja yhteensovitettyjen palvelukokonaisuuksien toimivuus tulee varmistaa. Maakuntien ohjauksella ja sen tekemillä sopimuksilla palvelun tuottajien kanssa on onnistumisessa keskeinen merkitys. Näiden valmisteluun tulee varata riittävästi aikaa ja resursseja.

50. 17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

Vastaajien määrä: 1

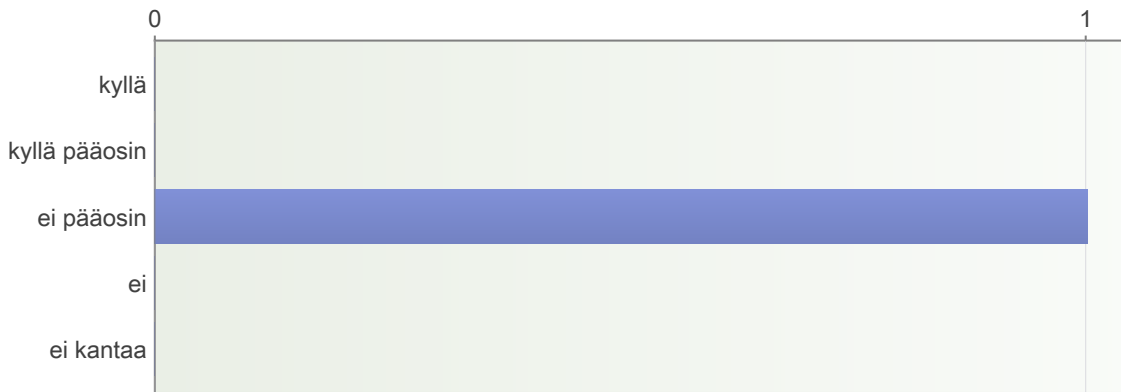

51. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

52. 18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

Vastaajien määrä: 1

53. Vapaamuotoiset huomiot.

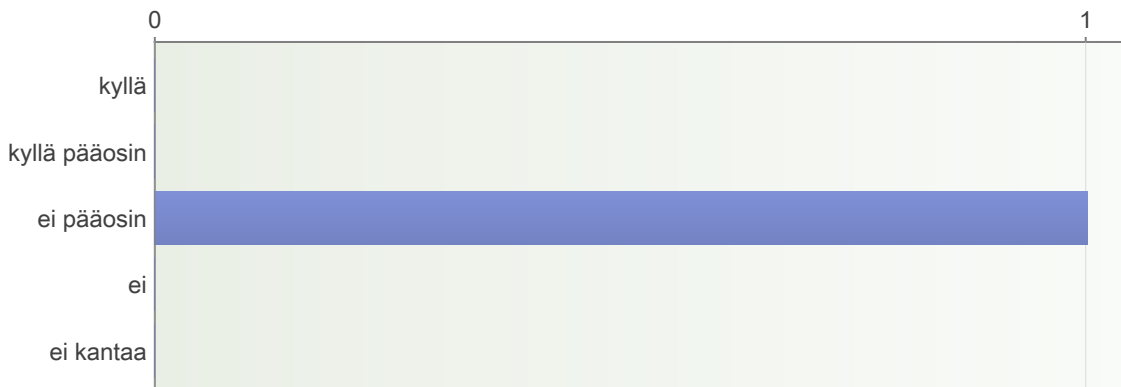
Vastaajien määrä: 1

- Mikäli esitys mahdollistaa kaikenlaisten toimijoiden, mukaan lukien maakuntien liikelaitosten yhtiöt, pk-yritykset ja kolmannen sektorin toimijat, menestymisen markkinoilla, se antaa edellytyksiä markkinoiden toiminnalle. Tämän hetkisten arvioiden mukaan maakuntien omat yhtiöt eivät ehdi mukaan avautuville markkinoille, minkä arvioidaan vaikuttavan negatiivisesti kilpailun syntymiseen ja edesauttavan markkinoiden keskittymistä. PK-sektorin mahdollisuuksia menestyä monimutkaisessa järjestelmässä ei arvioida kovin hyväksi. Myös maakunnille asetettavan yhtiöittämisvelvollisuuden tarkoituksenmukaisuutta tulisi arvioida.

Erityisryhmien palveluiden markkinoiden voi ennakoida syntyvän lähinnä tiivisti asutulle alueelle, jossa on kysyntää. Epäselvää on, syntyykö toimivaa kilpailua koskevien niille asiakkaille, joilla on laaja-alaisia ja monialaisia tarpeita. Esityksen vaikutuksia on siihen liittyvät epävarmuustekijät huomioiden mahdotonta arvioida.

54. 18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

Vastaajien määrä: 1

55. Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Vastaajien määrä: 1

- Lakiluonnoksen mukainen kokonaisuus antaisi pienille toimijoille teoreettiset edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla toimimiseen, mutta käytännössä markkinaolosuhteet suosisivat Vammaisfoorumin arvion mukaan suuria toimijoita. Tämä johtuu järjestelmän huomattavasta monimutkaisuudesta. Pienillä toimijoilla olisi teoriassa mahdollisuus esimerkiksi sote-keskuksena toimimiseen konsortiooperusteella, mutta käytännössä tämä edellyttäisi vaativaa kokonaiskoordinaatiota, jota pienillä toimijoilla ei luultavasti ole. Sote-keskusten ylläpito jäisi todennäköisesti suurten toimijoiden tosiasialliseksi yksinoikeudeksi, etenkin, jos maakuntien perustamat omat yhtiöt eivät ehtisi kilpailukykyiseen kuntoon.

56. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

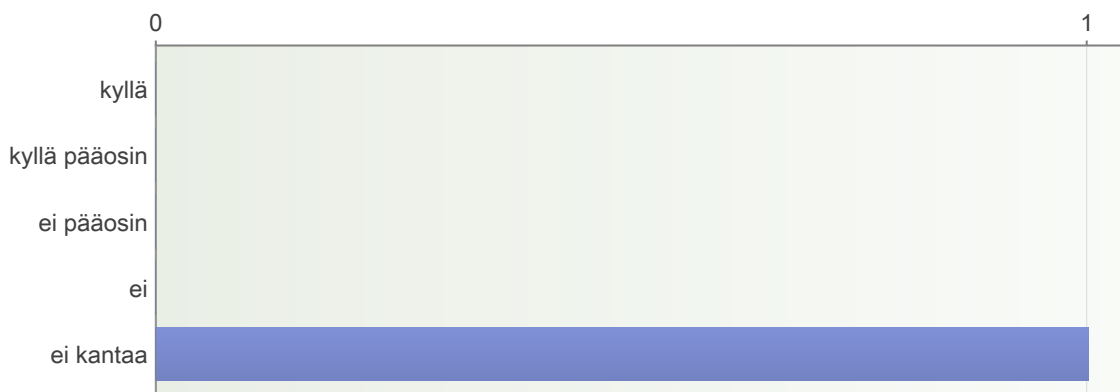
57. 19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Vastaajien määrä: 1

- Kysymys on epäselvä. Viitataan yksityiskohtaisiin vastauksiin, joissa asiaa on käsitelty.

58. 20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

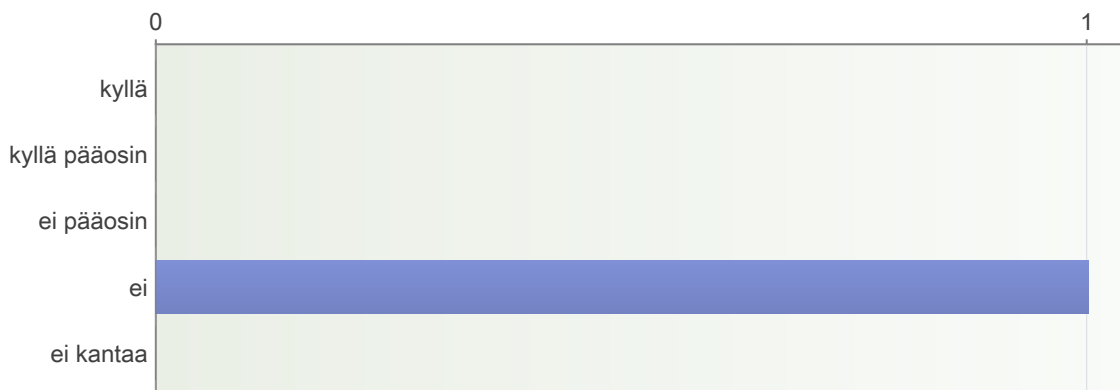

59. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

60. 21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

Vastaajien määrä: 1

61. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maassamme on meneillään valinnanvapauskokeiluja, joiden tulokset tulisi hyödyntää vaikutusarvioinnissa. Vaikutusarvioinnin tulisi kohdistua lausunnolle lähetettyihin pykälämuotoiluihin.

62. 22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Vastaajien määrä: 1

- Viitataan yksityiskohtaisiin vastauksiin, joissa asiaa on käsitelty.

63. 23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Vastaajien määrä: 1

- Sekä perustason palvelujen, että erityistason palvelujen tulisi olla siten saavutettavia ja esteettömiä, että myös vammaiset henkilöt pystyvät käyttämään niitä yhdenvertaisesti muun väestön kanssa. Palvelujen ja järjestelmien suunnittelun tulee perustua YK:n vammaissopimuksen mukaisesti kaikille sopivan suunnittelun periaatteille. Tämä on paitsi vammaistenhenkilöiden, myös kaikkien muiden palvelunkäyttäjien etu.

Tiedottamisessa ja asioinnissa tulee käyttää monimuotoisia tiedotuskanavia sekä yhteydenpito- ja tunnistautumistapoja. Näiden tulee olla esteettömiä ja saavutettavia YK:n vammaissopimuksen artiklan 9 mukaisesti. Tiedottamisessa ja asioinnissa on huomioitava mm. viittomakieliset ja näkövammaisen henkilöt sekä selkokieliisyys. Verkkopalveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa on huomioitava joulukuussa 2016 hyväksytty verkkopalvelujen ja mobiilisovellusten saavutettavuutta koskeva direktiivi.

64. 24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Vastaajien määrä: 1

- Luonnoksen 25 §:ssä säädetään henkilökohtaisen budjetin myöntämisen edellytyksistä. Sen 1 momentin mukaan henkilökohtaista budjettia voidaan käyttää niiden asiakkaiden sosiaali- ja terveystalvveluissa, joilla on jatkuvaa tuen ja avun tarvetta ja jotka pystyvät joko itse tai tuettuna suunnittelemaan ja hallinnoimaan oman palvelukokonaisuutensa.

Kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että 1 momentti kuuluisi: Henkilökohtaista budjettia voidaan käyttää niiden asiakkaiden sosiaali- ja terveystalvveluissa, joilla on jatkuvaa tuen tai avun tarvetta ja jotka pystyvät joko itse tai tuettuna suunnittelemaan ja hallinnoimaan oman palvelukokonaisuutensa

Luonnoksen 43 §:n 3 momentissa on säädetty, että odotusajat eivät saa ylittää terveydenhuoltolain 51 §:ssä säädettyjä hoitoon pääsyn enimmäisaikoja. Kyseisestä kohdasta puuttuu viittaus sosiaalihuoltolain 45 ja 46 §:iin, joissa säädetään sosiaalihuoltoa koskevan päätöksen toimeenpanosta, joka tulee lisätä. Vastaava lisäys on tarpeen 42 §:n 5 momenttiin.

Luonnoksen 66 §:ssä säädetään valinnanvapauden tiedonhallintapalveluista. Jotta Suomea sitovan YK:n vammaissopimuksen artiklan 9 sisältämä velvoite toteuttaa palvelut esteettömyyden ja saavutettavuuden periaatteen mukaisesti, ehdotetaan 66 §:n 2 momenttia muutettavaksi kuulumaan seuraavasti:

Valinnanvapauden tietojärjestelmät ovat yhteydessä toisiinsa siten, että niissä olevat tiedot ovat saatavilla kaikista edellä tarkoitetuista palveluista. Tietojärjestelmät ovat esteettömiä ja saavutettavia. Tietojärjestelmässä olevat 1 momentin 2, 3 ja 5 kohdassa tarkoitettut tiedot julkaistaan julkisessa tietoverkossa.